

*Művelődésszervező, múzeumi szakreferens, védelmi igazgatási menedzser,
határrendész tiszt, illetve a szentesi Koszta József Múzeum munkatársa*

Szöllősi Róbert

A migrációs helyzet hosszútávú szubkulturális hatásai az európai és magyar múzeumi kultúrára

Absztrakt

Jelen publikációm témája a magyar társadalomra gyakorolt emberi migráció és annak hatásainak a tapasztalt és a jövőre nézve vélelmezhető hatásainak bemutatása, különös tekintettel ennek relációjában a múzeumi világ helyzetét kívánom összefoglalni. A téma jelenbeli társadalmi és politikai szenzibilitásánál fogva indokolt mértéktartással közelítek a tárgyalt jelenségek metodikai megközelítéséhez és feldolgozásához. Ugyan gyakran elhangzik az a bölcsesség, mi szerint csupán egyetlen biztos dolog van, a változás, mégis az ember szereti maga irányítani az őt körülvevő biztonságosnak vélt világot, annak változásait, minden egyéb hatást zavarónak érez, mert az egyén mindig, ősi módon fél és tart a komfortjának megváltozásától, a megszokottságot nem szereti elengedni. Ebben a megközelítésben beszélhetünk: kontinensről, nemzetről, országról, településről, családról. Ahogy górcsővünket szűkítjük, egyre intimebb zónákat érint minden módosulás, mely kívülről érkezik és redundáns minőséggel bírhat. A migráció valós kultúrszociológiai tényező és változásokat generáló folyamat. Ez az emberi mobilitás és az ebből fakadó lokális jelenségek a mikroközösségek kultúrájának komoly befolyásolói, melyek jelen állapot szerint ugyan értékhordozók, mégis esztétikai tartalmuknál fogva különbségeket mutatnak az egyetemleges európai, zsidó-keresztény gyökérezetű kultúránkhöz képest. Adódik a kérdés, hogy ezek a hasadékok hogyan tudnak hatni egymásra, integrálódni a jelenben, vagy egymáshoz adaptálódni, pozitívan hatni egymásra a jövőben, építve a következő generációk szellemi és lelki működését a mindennapokban.

Bevezetés

A múzeum azonban nem csupán egy épület vagy egy szolgáltatás, amely művészetközvetítő tevékenységet végez, hanem szélesebb értelmezésben múzeumi jelenségnek tekintjük a teljes épített környezetünket, néprajzi és történeti hagyományainkat, rítusainkat és szokásainkat, továbbá nagyobb halmazban minden olyan szegletét társadalmunknak, amely az elmúlt évszázadok hatásai alapján az európai és magyar kulturális élet meghatározó jelenségei voltak. Humán végzettségekkel, továbbá rendészeti felsőfokú oklevelekkel rendelkezem. Hivatásom végzettségeimhez kötődnek, ám történeti és szociológiai kutatási tapasztalatok nélkül inkább támaszkodom azon empirikus ismereteimre, amelyek humán érdeklődésű emberként gyakorlati értelemben megérintenek, és amelyeket sorozatosan megtapasztalok. Fontos tisztázni, hogy publikációm nem képez politikai állásfoglalást, csakis a jelen téma eszközeire támaszkodva kívánom elemezni a kialakult helyzetet. Noha a tárgykör súlyozottan átpolitizált, fogalomrendszere és annak magyarázatai nagyban függenek az adott ország menekült- és migrációs politikájának irányától. A magyarországi Migrációkutató Intézet 2015 szeptemberében kezdte meg működését azzal a céllal, hogy a különböző tudományterületek eredményeinek összegzésével segítsen megérteni a migrációs jelenségeket. A mai viszonyok között leggyakrabban használt hazai fogalommagyarázatok a következőkben tőlük származnak.¹

A történelmet tudatosan befolyásoló vagy alakító „társadalommérnökök”, politikusok, művészek, médiaszakemberek és egyéb értelmiségiek egyre nyíltabban azon munkálkodnak, hogy a Föld egyre növekvő népességét a háborúk helyett az együttműködések és az integráció, végső soron a globalizmus irányába tereljék. Ebben a ma még utópisztikusnak tűnő új világban minden ember azonos megítélés alá esik, bórszíntől, társadalmi hovatartozástól, vallástól, vagy épp lakhelytől függetlenül. Ebben a tökéletes világban nincsenek határok, nincsenek előítéletek, nincsenek vallási különbségek. Anthony Giddens globalizációs értelmezése szerint: *„A globalizáció átalakítja, gyökeresen megváltoztatja az életünket. Ennek elején a Nyugat áll, erősen magán viselve az amerikai politikai és gazdasági hatalom nyomait, erősen differenciált következményekkel járva. A globalizáció azonban nem csupán a Nyugat dominanciája a többiek felett – az Egyesült Államokra éppúgy kihat, mint ahogy a többi országra is.”*²

Az európai társadalmak a XX. század második felétől szenvednek a népesség folyamatos csökkenésétől, melyet bizonyos jóléti folyamatok negatív hatása és a

¹ <https://migraciokutato.hu/glossary/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11.)

² Anthony Giddens: *Elszabadult világ* (1999., javított magyar kiadás: 2005., Napvilág Kiadó)

termékenység csökkenése együttesen jellemez. A gazdasági szereplők által kívánt munkaerő-beáramlással terhelt évtizedeket mára felváltotta a negatív globális folyamatok miatti népességbeáramlás, mely egyúttal eltérő szubkulturális elmozdulásokat is jelent. Az európai véleményformáló körök nagy része azonban erre nem, mint káros, hanem mint szükséges, egyben elkerülhetetlen folyamatra tekint. Ennek méretei miatt egyik legnagyobb motorja Németország. 2015 óta a német társadalom egy felgyorsított társadalmi integráció részese. Ennek a folyamatnak magam is külföldről érkezett munkavállalóként tanúja voltam egészen 2021-ig, mikor is kilenc év ott élés után újra visszatértem Magyarországra. Érthető módon az EU népességének negyedét jelentő németajkú népesség akarata megjelenik az EU intézményrendszereinek döntéseiben és törekvéseiben is. Ez néha ellentétes a jelenlegi magyar politikai akarral, de erre majd csak a későbbiekben térek ki. Németország esetében ezen túl beszélhetünk még a Holokauszt miatti teljes nemzetet érintő lelkiismereti kényszerről is, mely generációkon átívelve igyekszik jóvátenni a második világháborús évek szörnyűségeit.

A muzeológiai szakterület a migrációs folyamatoktól függetlenül is folyamatosan politikai, társadalmi, vagy éppen piaci szükségletek mentén átalakuláson, valamint modernizáción megy keresztül. Ez a változás egyaránt tartalmaz belülről fakadó, valamint kényszerből született irányokat.³ Az európai múzeumi tér jelenleg zajló folyamatait vizsgálva kísérletet teszek a magyar múzeumi jövő felvázolására, figyelembe véve a jelenleg zajló migrációs változásokat és azok hatásait. A történelmi kitekintést, témamagyarázatot és helyzetelemzést követően láthatóvá válik az európai és magyar kulturális jövőről alkotott elképzelésem. A téma aktualitásából fakadóan nem rendelkezik kellő mennyiségű forrással és nyomtatott szakirodalommal, a legtöbb esetben nyugat-európai internetes adatok állnak rendelkezésre, melyek azonban a sajátos magyar folyamatokat tekintve nem tekinthetők minden esetben használhatónak.

Korunk migrációs folyamatai

A munkavállaláshoz kapcsolódó migráció receptje befogadó országoktól függetlenül ugyanaz: az első hullámban szinte teljes egészében munkavállalók érkeznek, majd érkeznek családtagok is a jobb élet reményében, majd a helyben maradás letelepedéssé alakul át és kialakulnak a migrációs háttérű családok (egy részük akár vegyes házasságot is jelenthet) végül létrejön az úgynevezett második generációs bevándorló, aki igazából már ott született,

³ <https://hirado.hu/extra/kultura/cikk/2023/02/07/valoban-lejart-a-muzeumok-kora> (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)

kultúrájában, szokásaiban mégis inkább a szülők anyaországának hatása érződik rajta leginkább.

Ez a folyamat a generációk további kialakulásával (harmadik, negyedik, stb.) gyengülhet a befogadó ország kultúrájának befolyásoló hatásai miatt, azonban ez nem törvényszerű. Nagy mennyiségű, az ország lakosságárányához mérten nagyszámú, azonos kultúrájú bevándorló érkezése esetén létrejöhetnek az úgynevezett párhuzamos társadalmak, melyek szinte teljes egészében megőrzik az anyaország nyelvét, kultúráját, szokásait, szélsőséges esetben még akár az ottani törvényeket, konfliktusokat is magukkal hozzák és abban élnek tovább. Integrációra, a befogadó ország nyelvének, kultúrájának megismerésére, elfogadására már nincs többé szükség, minden szolgáltatás, szükséglet saját nyelven is elérhető, kielégíthető. Ezeket a folyamatokat bizonyos országok még fel is erősítik, kedvező törvényekkel, többnyelvű ügyintézással, intézményesített elfogadással. Ezt követően egyértelmű az út a multikulturális társadalom kialakulásához.

Az Egyesült Államokban a XIX.-XX. századokban történt bevándorlási hullámok következményei jó példával szolgálhatnak, hogy megértsük a multikulturalizmus kialakulását, mégis az amerikai államiság eszménye és az ehhez támasztott állami követelmények, mint például a közös nyelv használata, erősebben integrálta az akkor oda bevándoroltakat.

Az Európai Unió létrejötte és folyamatos bővítése az ezredfordulón és azt követően a határok rendszerszintű lebontását jelentette. Ez a folyamat idealisztikus tartalmát tekintve a nemzetek megosztottságát hivatott felszámolni, a határok által elvágott területek újrakapcsolódását segítette volna. Mind ezek mellett azonban megkönnyítette a kontinensre az azon kívül élők bejutását is, hiszen szigorú határellenőrzési vonalakat számolt fel, illetve a munkaerő-áramlás követhetőségét is megszüntette az úgynevezett szabad piac égíse alatt. Ezekben az esetekben azonban elsősorban európai belső népmozgásokról beszélünk, melyek kultúrájukban, életszemléletükben nem álltak távol az összeurópai kulturális tértől. Ez a folyamat egészen a 2010-es évek közepéig tartott, ekkorra viszont beindultak az arab világot érintő súlyos változások is.⁴

Az Észak-afrikai és Közel-keleti muzulmán országok a történelem folyamán már több alkalommal is törekedtek az európai területek elfoglalására, ennek egyik iránya az Ibériai félszigeten csúcsosodott ki, másik irányát pedig az Ottomán Birodalom keleti irányú betörése jelentette. Máig vitatott hatásokat generáltak ezek az évszázadok, hiszen a katonai és

⁴ <https://ludovikacollegium.hu/2023/07/20/az-arab-tavaszi-roviden-i/> (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)

kulturális jelenlét egyaránt magába foglalta az iszlám kultúra építő jellegű hatásait, ugyanakkor a pusztító hódításokat és háborút.

A magyar történelem esetében ez az időszak az Alföld és Partium jelentős részének kihalásával, kiürülésével járt együtt, teljes települések semmisültek meg, néptelenedtek el a mintegy másfél évszázad alatt, a folyamatos harcok pedig rendszeresen gyengítették a megmaradt országrészeket. Ez egy olyan sokk, amiből a magyar társadalom még ma sem tért magához, hiszen például az I. világháborút lezáró békeszerződések vesztesei közé is a megváltozott nemzetiségi összetétel miatt került, ami köszönhető a korábban megszállt országrészek különböző nemzetiségű népcsoportokkal történő feltöltődésének. Ez a markáns különbség az oka a mai migrációs politikában fellelhető eltéréseknek, a magyar és a Közép-európai társadalmak többsége elutasítja a többnyire muzulmán országokból érkező menekültek, vagy gazdasági migránsok beáramlását.⁵

A jelenkori migrációból fakadó szubkulturális hatások

A fentebb említett arab országokat érintő változások a mostani mindennapjainkat is erősen meghatározzák. A konfliktusok kiváltó oka máig vitás, de az úgynevezett „arab tavasz” 2011-ben és az azt követő háborús cselekmények 2015-re milliós néptömegek egyidejű beáramlását idézték elő, mely során mindennemű ellenőrzés és tartózkodási jogalap-vizsgálat nélkül kerülnek azóta is Európába háborús alapon traumatizált, eltérő kultúrájú és többnyire minden vagyonuktól megfosztott, nincstelen emberek.⁶

Ennek hatásai most is kézzel foghatók, hiszen nem csak a befogadó országok rendészeti szerveinek okozott kihívást ez a nagy tömeg, hanem a szociális ellátó rendszerek emberanyagának, valamint finanszírozásának is túlterhelést jelentett és jelent a mai napig. A migrációs hullámszám továbbra is folyamatos. Látva az akkor érkezettek támogatását, olyanok is elindultak és úton vannak jelenleg is Európa felé, akik élete és testi épsége nincs közvetlenül veszélyben, de a jobb élet reményében mégis feladják mindenüket. Erre a vállalkozásra sarkallják őket a már sikeresen megérkezettek meghívásai, illetve a jobb élet reményét ígérő embercsempész szervezetek, melyek üzleti alapon szerveződve, természetesen a szervezett bűnözés égisze alatt, biztosítják a különféle migrációs útvonalakon történő bejutást, ha kell kiszolgáltatottságot előidézve (Földközi Tengeren hajóval) vagy épp erőszakkal (Európába délkelet felől határbiztonsági rendszereken áthágva gyalogosan).

⁵ <https://www.pewresearch.org/religion/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/> (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)

<https://www.borsonline.hu/aktualis/2024/08/bakondi-gyorgy-9-eve-kuzdunk-a-migracio-ellenorzeseert>⁶ (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)

Az így Európába az utóbbi évtizedben beáramlott és azóta is folyamatosan áramló néptömegek villámgyorsan, mondhatni egy generáció alatt változtatják meg elsősorban Nyugat-Európa nemzetiségi összetételét és kultúráját. A multikulturalizmus pozitív politikai támogatása mellett sajnos látható az úgynevezett párhuzamos társadalmak negatív hatása is. Ez nagyjából azt jelenti, hogy míg az állami rendszerek a folyamatos integráció fontosságát hangsúlyozzák, a valóságban nem szükséges az adott befogadó ország nyelvi, vagy éppen meghatározó kulturális többségének normáit elfogadni. Amennyiben erre így nem kerül sor, ez mégsem vezethet a menekült személy adott országban történő tartózkodásának megszűnéséhez. Az integráció tehát biztosított és támogatott, de nem kötelező. Ez a társadalmi rendszerekben hivatalosan nem okozhat feszültségeket, a mindennapi átlagos emberek szintjén azonban folyamatos konfliktusok generálódnak.

A kulturális közeg is jelentősen átalakulóban van, elsősorban a nagyvárosi környezetben, ahová arányaiban nagyobb migrációs háttérű népesség koncentrálódik. Ennek okai elsősorban a szolgáltatások koncentrációjában illetve a nagyobb munkaerőpiaci felvevőképességben keresendők. A szolgáltatások közé sorolhatjuk a kulturális intézmények által kínált szabadidő-eltöltési lehetőségeket is. A múzeumok ennek a szegmensnek elsősorban statikus elemei, melyek folyamatosan jelen vannak a kulturális térben. Kiállításaik jellemzően állandók, ciklikusan azonban időszakosak is lehetnek, melyek között szintén gyakori a hosszú távú. Csupán a modern muzeológia szárnypróbálgatásai közepette találkozhatunk kortárs kulturális tartalmat hordozó kiállításokkal.

A nyugati társadalmak kulturális átalakulásának folyamata

Gyakran érezzük úgy, hogy a történelem egy tőlünk független, absztrakt, múltbéli időfolyam, ami többnyire már mögöttünk van, befolyásunk nem lehet rá, és egyébként is a „győztesek írják”. Mégis a jelen évek szinte mindegyike sorsfordítónak minősül, egyre többen érzik, hogy a történelem részesei, az a szemük láttára változik és alakul.

Ahhoz, hogy megértsük az európai, elsősorban német kulturális gondolkodók migrációhoz és a kultúra változtatásához fűződő elképzeléseit, a Deutscher Museums Bund (Német Múzeumok Szövetsége) egyik 2015-ös tanulmányában kaphatunk választ:

„Különböző életmódok és eredetek alakítják mai társadalmunkat. Ennek a sokféleségnek a normalitásként való elismerése olyan feladat, amely naponta és hosszú távon felmerül a társadalmi interakciókban. Egy olyan bevándorló társadalomban, mint amilyen Németországban van, a kulturális sokszínűség a múzeumi munka szemléletváltásához és irányváltásához is vezet. Ez következik a Múzeumok Nemzetközi Tanácsának (ICOM) múzeumokra vonatkozó meghatározásából, amely a

múzeumokat nonprofit intézményekként írja le, amelyek "a társadalom és annak fejlődése szolgálatában állnak". Ez az útmutató bemutatja azokat a megközelítéseket, amelyekkel a németországi múzeumok aktívan részt vehetnek ebben a társadalmi kihívásban."⁷

A tanulmány szerint a migráció kezelésének kérdése Németországban párhuzamosan halad számos múzeum arra irányuló erőfeszítéseivel, hogy összességében nyitottabbak legyenek, és új munkaformákat hozzanak létre a nyilvánossággal és a nyilvánosság számára.

Ez a törekvés egy olyan úgynevezett „részvételi-múzeum” kialakulásához vezet, amelyben a látogatók hangsúlyosabb részvétele lehetővé teszi a múlt és a jelen, a kultúra és a környezet másfajta szemléletét.

Köhne az alábbi mondattal egyértelművé teszi álláspontját:

*„A migráció az emberi történelem része, a migráció nemcsak jelenleg zajlik a jelen globalizált világában, hanem minden korszakot jellemez az első afrikai emberek elterjedése óta az egész világon. Tehát a migráció a történelem normája.”*⁸

A migrációs tömegek elfogadtatásának feladata lefedi a teljes állami, politikai és kulturális szektort, köztük a múzeumok világát is. A világon több olyan térség is létezik, ahol „bevándorló-múzeum”-nak elnevezett kulturális terek segítségével igyekeznek bemutatni a menekültek kiszolgáltatott státuszát, menekülésük nehézségeit, és a társadalomba való beilleszkedésük sikertörténetét, személyes példákon át is akár, így annak pozitív hatásait a teljes társadalomra nézve. Ezzel, azon túlmenően, hogy igyekeznek érzékenyíteni az esetlegesen migránsellenes társadalmi csoportokat, természetesen az ott bemutatott tárgyi és digitális tartalom egyaránt megfelel a „modern muzeológia” követelményeinek és kívánalmainak.

Ennek a trendnek az egyik legkiemelkedőbb tengerentúli példája, csak, hogy ne mindig az Egyesült Államok legyen a követendő előkép, a szintén európai bevándorló gyökerekkel rendelkező ausztráliai Melbourne-ben található „Immigration Museum”.

A múzeum bemutatását Amy McKernan cikke jegyzi, melyből néhány részlet rávilágít a bevándorlás pozitív hatásainak megismertetésének szükségességére:

„A múzeum 1998-ban nyitotta meg kapuit, a "multikulturálisabb" állami és nemzeti kontextus iránti politikai és kulturális törekvés eredményeként (Message 2018). Dr. Moya McFadzean kurátor szerint a cél kezdetektől fogva az államba irányuló migráció pozitív ábrázolása volt, arra törekedve, hogy

⁷ Museen, Migration und kulturelle Vielfalt Handreichungen für die Museumsarbeit (2015, Berlin). Prof. Dr. Eckart Köhne, Präsident des Deutschen Museumsbundes e. V (6. oldal)

⁸ Museen, Migration und kulturelle Vielfalt Handreichungen für die Museumsarbeit (2015, Berlin). Prof. Dr. Eckart Köhne, Präsident des Deutschen Museumsbundes e. V (7. oldal)

*destabilizálja a rasszista attitűdöket, amelyek nyilvánvalóak voltak a helyi és országos eseményekben, valamint a politikában és a médiában.*⁹

A cél tehát egyértelműen a rasszista attitűdök destabilizálása, azaz valamiféle feloldása. A pozitív bevándorló-ábrázolás lehetőségének megteremtésével tulajdonképpen befolyásolni kívánják a látogatót, hogy az esetleges előítéleteit megváltoztassa.

*Az, hogy Ausztráliában létezik negatív hozzáállás a bevándorlókkal szemben, különösen a fehér állampolgárok körében, magától értetődő volt, és a múzeum kiállításai arra törekedtek, hogy megváltoztassák a rasszista és elfogult attitűdöket a narratíváknak és annak a valóságnak való kitettséggel, hogy a migránsok és a menekültek valódi emberi lények.*¹⁰

Ez a speciálisan ausztrál megközelítés nyilvánvalóan arra vezethető vissza, mi szerint a XX. század elején létezett a „Fehér Ausztrália Politika”, mely a nem fehér ausztrálok nem kezelte teljes értékű állampolgárként.

*„A múzeum, mint érintkezési zóna fogalma, rávilágít arra, hogy a Bevándorlási Múzeum hogyan destabilizálja az előítéleteket; Ha egy látogató teljesen meg van győződve arról, hogy minden bevándorló és menedékkérő rossz, akkor ezt megkérdőjelezhetik a humanizáló narratívák, de legalább is beépítik ezt a kihívást a látogató meglévő hitrendszerébe (azaz a szabály alóli kivételként létrejön a "jó" migráns, míg az összes többi marad a "rossz").*¹¹

Ugyan a múlt századi, vagy épp jelen idejű tengerentúli (Ausztrál, USA) migráció kulturális szempontból más, mint a jelen időben zajló Európába irányuló migráció, a hatásai és végkövetkeztetései, vagy épp a kormányzati akaratok az integrációval kapcsolatosan nagyon is egybe csengenek. A cél a migrációs folyamatok természetes emberi folyamatként való elfogadtatása és a gyakran csak emberi masszának bélyegzett bevándorlótömegek emberi lényekként való azonosítása, azaz humanizálása.

Az arányok érzékeltetése szempontjából: a német statisztikai hivatal (Statistisches Bundesamt) 2023-as adatai szerint a 83 milliós Németországban a tágabb értelemben vett migrációs háttérű személyek száma mára 25 millió főre tehető.¹²

⁹ Amy McKernan (2020): ‘A little more courageous’: cultural recognition and histories of migration and diversity at the Immigration Museum, Melbourne, Museum Management and Curatorship. (2.oldal) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09647775.2019.1707706> (Letöltés időpontja: 2024.04.20).

¹⁰ Amy McKernan (2020): ‘A little more courageous’: cultural recognition and histories of migration and diversity at the Immigration Museum, Melbourne, Museum Management and Curatorship. (2.oldal) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09647775.2019.1707706> (Letöltés időpontja: 2024.04.20).

¹¹ Amy McKernan (2020): ‘A little more courageous’: cultural recognition and histories of migration and diversity at the Immigration Museum, Melbourne, Museum Management and Curatorship. (7.oldal) <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09647775.2019.1707706> (Letöltés időpontja: 2024.04.20).

¹² <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Tabellen/migrationshintergrund-staatsangehoerigkeit-staaten.html> (Letöltés időpontja: 2024.04.20).

Migrációs hatások a magyar kultúrára

A magyar nép eredettörténete, ahogy ma ismerjük, egy migrációs sikertörténet. Mai letelepedésünk egy hosszú, több évszázados, talán évezredes vándorlási folyamat végeredménye, mely során több, velünk tartó, vagy épp utunkba kerülő népet, népcsoportot is sikerrel integráltunk.

A magyar nép története azonban sötét és vészterhes korszakokat is hordoz. A tatárjárás, vagy épp a törökök itt töltött másfél évszázada nem nélkülözi a pusztítást és a magyar kultúrára mért óriási károkat, visszafordíthatatlan folyamatokat. Sokan a trianoni tragédiában is ezen évszázados küzdelmek és csapások végeredményét látják. Amennyiben erre valóban jelenlegi kulturális és történelmi eredményként tekintünk, érthető a mai magyar társadalom idegenellenessége, mely a muszlim vallású emberek irányába talán ma a legerősebb. Tulajdonképpen az Egri Csillagokkal kezdve gyerekkorunktól azt tanuljuk, hogy ők egy olyan ellenség, amivel örök harcban állunk.

A migrációs háttérű, vagy éppen kisebbségi sorban élő emberek automatikus negatív megítélése csak abban az esetben válhat át pozitívvá, ha a személyekkel, esetleg csoportokkal valamiféle kedvező interakció jön létre, közvetlen kontaktus, együttműködés alakul ki. Ez az úgynevezett „kontaktus-hipotézis”. Locskai Erzsébet 2016-os dolgozatában erről így ír:

„Fontos megjegyezni azonban azt is, hogy a különféle vizsgálatok szerint beigazolódtott az úgynevezett „kontaktus-hipotézis”, amely azt jelenti, hogy a személyes ismerős az előítéletek ellen hat. Ezt az összes származási csoport esetében bizonyították a kutatási adatok. Akinek van arab, kínai, afrikai vagy zsidó ismerőse, elfogadóbb ezekkel a csoportokkal. Tehát a különböző csoportok tagjai közötti közvetlen kapcsolat csökkentheti a sztereotipizálást és az előítéletet, valamint a diszkriminációt is. Magyarországon a migránsokról élő képet a nyilvánosságban megjelenő általános migráns-kép, a magyar közgondolkodásban történetileg rögzült migráns-kép, valamint a politikai vitákból és a média közvetítése nyomán kibontakozó migráns-kép formálja és idézi elő az attitűdváltozást. Az idegenekkel szembeni nyitottság, illetve az elutasítás mértéke az egyes országokat összehasonlítva széles határok között sodródik, ebben a társadalmakra jellemző szocializációs hatások is szerepet játszanak.”¹³

Megállapíthatjuk tehát, hogy a migrációs háttérű emberek, vagy népcsoportok elfogadtatása akkor sikeres, ha meg tudjuk élni, be tudjuk mutatni a magyar kultúrára gyakorolt pozitív hatásukat. Ez a mai magyar múzeumi repertoárban csak néhol fedezhető fel. A KSH legfrissebb, 2022-es népszámlálási adataiból megállapítható, hogy a magyarokon kívül jelentős számban a cigányság, a németség, a horvátság, románság, szlovákság és ukránok vannak jelen a magyar társadalomban.

¹³ Locskai Erzsébet: A menekültkérdéssel kapcsolatos hírek változása a nyomtatott sajtóban 23. oldal (Szegedi Tudományegyetem 2016.)

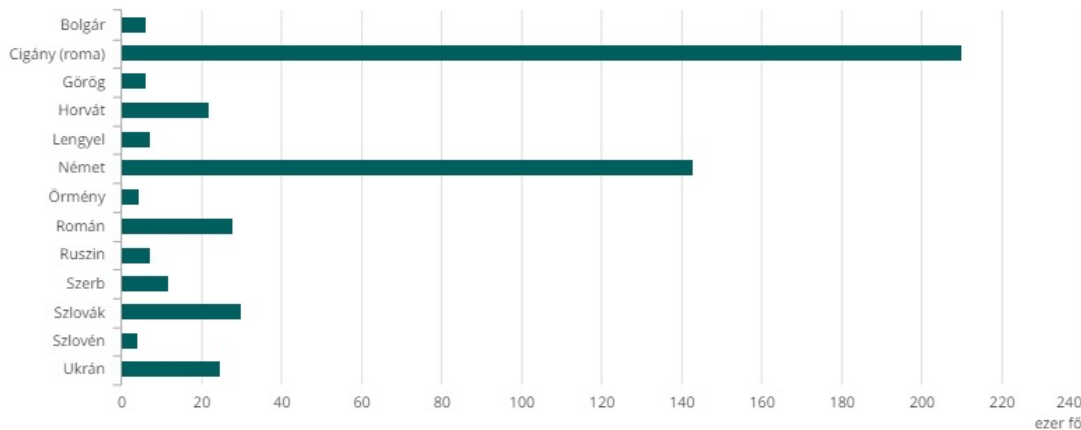
Az alábbi diagrammok segítenek megérteni a jelenkori viszonyokat:

Nemzetiségi kötődés

Népszámlálás 2022

A nemzetiségi kötődésre vonatkozó önkéntesen megválaszolható kérdésekre a lakosság 86%-a válaszolt. A nemzetiségi törvény 13 hazai nemzetiséget sorol fel, amelyek mellett más, bevándorolt nemzetiségek is élnek hazánkban. A nemzetiséghez tartozás, az anyanyelv és a családi, baráti körben használt nyelv alapján a legnépesebb hazai nemzetiség a roma, a válaszadók 2,5%-a, 210 ezer fő tartozik a roma közösségbe. A német nemzetiségi kötődésűek létszáma 143 ezer, a szlovákoké 30 ezer, a románoké 28 ezer, az ukránoké 25 ezer volt 2022-ben.

A népesség megoszlása nemzetiség szerint, 2022

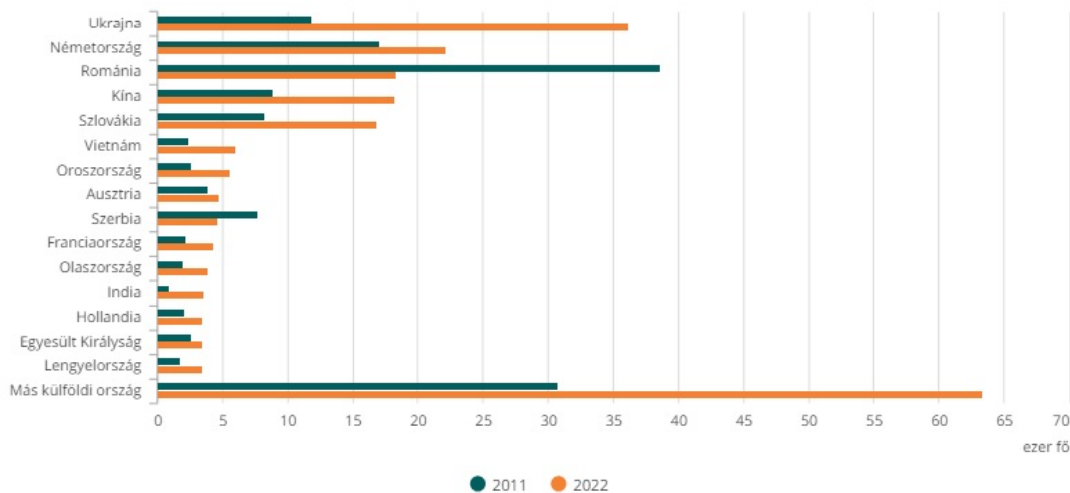
Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf> (Letöltés időpontja: 2024.04.21.)

Külföldi állampolgárok

Népszámlálás 2022

2022-ben 218 ezer külföldi állampolgár élt hazánkban, számuk 2011 óta 52%-kal nőtt. Az itt élő külföldiek legnagyobb része, 76%-a európai országból érkezett, 82 ezren szomszédos országok állampolgárai voltak.

A Magyarországon élő külföldi népesség állampolgárság szerint

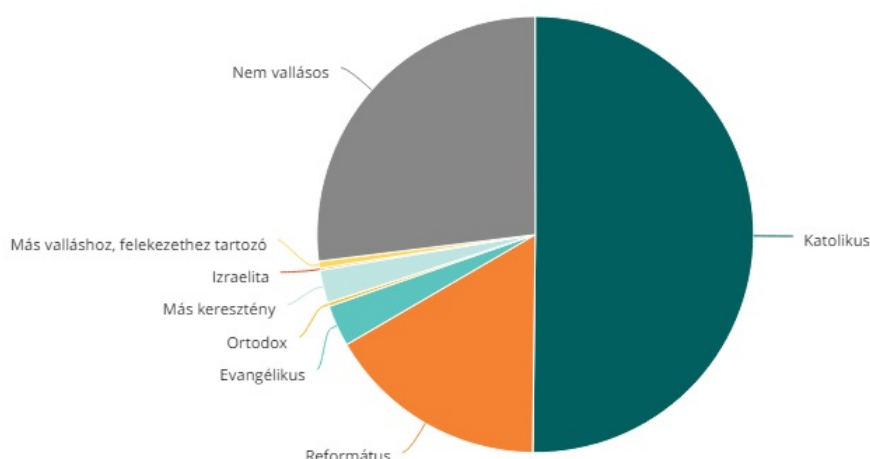
Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf> (Letöltés időpontja: 2024.04.21.)

Vallás

Népszámlálás 2022

A népszámlálás vallásra vonatkozó, önkéntesen megválaszolható kérdésére a lakosság 60%-a válaszolt. A válaszadók 50%-a, 2,9 millió fő katolikus volt, közülük 2,6 millióan a római katolikust, 165 ezren a görögkatolikust jelölték meg vallásukként. A reformátusok aránya 16, az evangélikusoké 3,1% volt 2022-ben. A válaszadók 27%-a úgy nyilatkozott, hogy nem vallásos.

A népesség megoszlása vallás szerint, 2022

Forrás: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf> (Letöltés időpontja: 2024.04.21.)

Ugyan nem nemzetiségi megítélés alá esnek, de jelentős létszámban élnek Magyarországon kániak is. Ez a csoport elsősorban Budapest-központú, azonban a vidéki nagyvárosokban is jellemzően előfordulnak.

A fenti adatok természetesen nélkülözik a teljes pontosságot, hiszen a népszámlálási válaszadások önkéntes alapúak, mégis nyugodtan kijelenthetjük, hogy az arányok igenis értékelhetők. Tíz év alatt a Magyarországon élő külföldiek aránya 50%-kal nőtt a múlt évtizedbéli felmérés óta. Ha összeadjuk a magyarországi nemzetiségek és az itt élő külföldiek számát, még így sem érik el együttesen a teljes népesség 10%-át.

Ugyanakkor azt is kijelenthetjük, hogy a nem keresztény vallási felekezetek aránya egyenesen a nullához közelít. Ebben a felmérésben inkább szembetűnő a vallási felekezetekhez egyáltalán nem tartozók magas aránya. Vallási szempontból Magyarország továbbra is homogén.

A jelenlegi magyar kormányzat biztonsági kérdésként tekint a bevándorlásra.¹⁴ Ez szöges ellentétben áll a jelenlegi európai trendekkel és társadalmi mozgásokkal. Ugyan a magyar gazdasági fejlődés is igényelné a munkaerő-beáramlás növekedését, ugyanakkor az illegális migrációval beérkezők tartózkodását semmiféleképpen nem kívánja utólagosan legalizálni a kormány.

A migrációval való központi szembenállás a kultúrát is áthatja. Míg a korábban már említett zsidóság, németiség, cigányság esetében a velük szemben korábban alkalmazott atrocitások elítélendők, egyben ezen nemzetiségek, kultúrközösségek a magyarság részének tekintendők, a zsidó-keresztény kultúrkörön kívülről érkezők számára az ajtók egyelőre zárva maradnak.

Ennek fontos pillére az Alaptörvény vonatkozó része, melyet a Nemzeti hitvallás fejezetben olvashatunk:

„Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait. Ígérjük, hogy megőrizzük az elmúlt évszázad viharaiiban részekre szakadt nemzetünk szellemi és lelki egységét. A Magyarországon él ő nemzetiségeket és népcsoportokat a magyar nemzet részének tekintjük. Vállaljuk, hogy örökségünket, a magyar kultúrát, egyedülálló nyelvünket, a Kárpát-medence ember alkotta és természet adta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos felhasználásával védelmezzük az utánunk jövők életfeltételeit.”¹⁵

Ez egészül ki lejjebb az alábbiakkal:

„A Magyarországon élő nemzetiségek és népcsoportok államalkotó tényezők. Minden valamely nemzetiséghez vagy népcsoportoz tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához. A nemzetiségeknek és népcsoportoknak joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz”¹⁶

Az Alaptörvény nem rendelkezik olyan akaratról, ami az államalkotó nemzetiségek bemutatásáról szólna. Ennél fogva a múzeumi közeg az őshonos és a később bevándorolt nemzetiségekhez, népcsoportokhoz kötődő kiállítási anyagai jelentősen korlátozottak, nem kapnak olyan nagy hangsúlyt, mint a nyugat-európai múzeumok esetében. Van néhány kiállítás, kiállítóterem, magángyűjtemény azonban, melyek méltán mutatják ma be ezen közösségek múltját, jelenét, viszontagságait, vagy éppen a magyar történelem során a kultúránkhöz hozzáadott értékeit.

¹⁴ <https://kormany.hu/hirek/magyarorszag-biztonsagi-kerdeskent-tekint-a-migraciora>

¹⁵ Magyarország Alaptörvénye

¹⁶ Magyarország Alaptörvénye

Egyik ilyen a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár a budapesti Dohány utcai Zsinagógában.¹⁷ Ide sorolhatjuk a tatai Kuny Domokos Múzeumot is, ami a magyarországi német kisebbséget mutatja be.¹⁸

A cigányság bemutatását legjobban összeszedett formában a Néprajzi Múzeum keretein belül láthatjuk.¹⁹ Létezik a kínai kultúra bemutatására is kulturális tér, melynek megtekintésére a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum keretein belül van lehetőség.²⁰

A többi kisebbség is rendelkezik az országban különféle tájházakkal, önkormányzati kiállítóterekkel, eseti kiállításokkal. A bolgár kisebbség esetében külön meg kívánom jegyezni a szentesi Koszta József Múzeumot, ahol a bolgárkertészet bemutatása történik meg a helytörténeti gyűjteményen belül, kiemelve a bolgárkertészek évszázados alkotó munkáját, melynek gyümölcseit (zöldségeit) a mai napig Európa-szerte is előszeretettel fogyasztják.²¹

Migrációs múzeumunk, mely összefoglalná az ide érkező népek történetét és elmesélné mi mindent tettek a közös hazánk épüléséért, továbbra sincs. Történetük egy kicsit néprajz, egy kicsit helytörténet, egy kicsit művészet, igazából egy rész a kultúránkból, belőlünk magyarokból. Velük vagyunk az aki. Nélkülük nem lenne a mai Magyarország.

Kitekintés a jövőbe

A migráció helyzetét összegző objektív tanulmányok nem sok helyen születnek a világban, sokan darázsfészekként tekintenek a kérdésre, mely kormányokat dönthet, választásokat befolyásolhat. Zárásként mégis hoznék egy prognózis részletet a Migrációkutató Intézet *Horizont* című folyóiratából:

„Az Európára nehezedő migrációs nyomás várhatóan 2024-ben sem fog mérséklődni. A szubszaharai Afrika számos országában romlik a biztonsági helyzet, a nem olajtermelő, hagyományosan migránskibocsátó közel-keleti és észak-afrikai országokban pedig nem körvonalazódik megoldás a fiatalokat is sújtó gazdasági nehézségekre. Az Európai Unió közös migrációs paktumában megfogalmazott politikai célok törvényi erőre emelkedéséig még hosszú út vezet, ezért a kormányok elsősorban nemzeti hatáskörben, jogszabályi szigorításokkal, biztonsági intézkedésekkel és harmadik országok vezetéseivel való megállapodásokkal próbálják felvenni a harcot az irreguláris bevándorlással szemben. A fősodratú politikai pártok Németországban, Hollandiában, Franciaországban és máshol mára számos elemet átvettek a bevándorlásellenes erők narratívájából, és megkezdték azok kivitelezését. Az új évben várhatóan a korábbinál is szigorúbb törvények születnek,

¹⁷ <https://www.milev.hu/>

¹⁸ <https://kunymuzeum.hu/nemet-nemzetisegi-muzeum/>

¹⁹ <https://www.neprajz.hu/hirek/2023/erdos-kamill-ciganykutato-fenykepei-nyomaban.html>

²⁰ <https://hoppmuseum.hu/>

²¹ <https://kosztamuzeum.hu/>

nemzeti hatáskörben fokozódik a határok ellenőrzése, az uniós országok pedig növelni fogják erőfeszítéseiket annak érdekében, hogy a kibocsátó országok visszafogadják állampolgáraikat. Bár több származási ország kormányának van megállapodása az Európai Unióval és konkrét európai országokkal a migránsok feltartóztatására, a romló gazdasági helyzet következményeként növekvő társadalmi nyomás miatt ezek fenntartásának a költségei 2024-ben jelentősen nőni fognak.”²²

Összegzés

Hipotézis felállítása nehéz anélkül, hogy ehhez a ténylegesen átpolitizált kérdéshez politikamentesen nyúljunk hozzá. A nyugati társadalmakat tekintve egyszerűbb a helyzet, hiszen ott volt eddig is bevándorlást támogató központi politikai akarat, illetve van a jelenkorban is folyamatos migrációs beáramlás, mely mindig aktuálisan szinten tartja a témakört. Más kérdés, hogy a multikulturális társadalmak létrejötte nem az őshonos, ma még többségi társadalmak akarata szerinti, hanem többnyire inkább gazdasági szereplők által gerjesztett, illetve globális katasztrófák (háborúk, vagy természeti csapások) által nincstelenné vált emberek jobb élet reményében történő útra kelése által történik. Ez örökös feszültségforrás, mely akár polgárháborús fészekké is tehet egyes, ma még békés nyugati régiókat. Természetesen amennyiben a politika felismeri, hogy ez a folyamat visszafordíthatatlan és demográfiai illetve gazdasági érdekek mentén szükségszerű is, akkor tudatosan, a kulturális tér minden szintjén támogatnia kell az elfogadást és a befogadást. Azt gondolom a vallási, elsősorban muszlim szélsőségesektől való félelem nem alaptalan, de nem jelenti szükségszerűen Európa muszlimizálódását. Jó példa erre Törökország, mely ugyan többségében muzulmán vallású, de ugyanakkor világi állam is.

A múzeumi terek nyugaton valószínűleg leképezik majd a jövő európai társadalmait. Ahhoz, hogy becsalogassák a látogatókat, egyre inkább olyan kiállítások válnak uralkodóvá, melyek az új összetételű társadalomszerkezet igényei szerint valók. Ezeket elsősorban nem állandó, hanem időszakos és/vagy utazó kiállításokként, online kiállításokként képzelem el. A múzeumi kiállítások jövőjéről nemzetközi szinten megtalálható talán legnevesebb használható kézikönyv: *Manual of Museum Exhibitions*. (Maria Piacente, 2001.)

A magyar jövő jóslása nehezebb kérdés, mely egyrészt elfogultságból adódik, másrészt nem tudom az országunk meddig képes szembe menni az uralkodó gazdasági és nemzetközi politikai akaratokkal. A globalizáció nem finoman érkezik, hanem mindent elsöprően. A mai gazdasági folyamatok is megkövetelnek külföldi munkavállalókat, hiszen legtöbbünk már

²² https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2024/01/20240108_HORIZONT_2024_1_sayfo_omar_et_al_novekvo_nyomas_alatt_migracios_prognozis_2024_re.pdf (12.oldal) (Letöltés időpontja 2024.04.21.)

nem szeretné a gyereket gyárban, vagy utcaseprőként, esetleg idősgondozóként látni, noha ezeket a munkafolyamatokat holnap is el kell majd végezni valakinek. A jóléti társadalom azonban gazdasági teljesítményt igényel. A másik lehetőség talán bizonyos munkafolyamatok esetében a robotizáció lehetne, azonban ez nem ennek a dolgozatnak a témája. Valószínűbb, hogy rövid és középtávon marad a klasszikus modell, miszerint egyre több munkavállalót kell tudnunk kiállítani a gazdasági szereplők munkaerőhiányának csillapítására, melyet egy ideig talán biztosít majd a környező országok hozzánk áramló munkaereje (szerb, román, ukrán), azonban párhuzamosan már most látszik, hogy megjelennek a Kína környezetében lévő szegényebb sorsú távolkeleti országok munkavállalói, egyelőre még csak rövidtávra, látogatóba, időszakosan. Később talán örökre.

A magyar múzeumi terek jövőjét tekintve könnyű dolgom van, hiszen az előképek már rendelkezésünkre állnak. Amennyiben ránk is a Nyugat-európaihoz hasonló sors vár, úgy talán nekünk is meg kell majd kezdenünk a tudatos érzékenyítést a hozzánk szükségszerűen beáramló népcsoportok érdekében. Talán idővel itt is létrejönnek azok a múzeumok, múzeumi terek, melyek az újonnan érkezők pozitív hatásait hivatottak kiemelni. Ehhez természetesen kell majd politikai akarat és társadalmi érzékenység. Most egyik sincs, még nem ennek az idejét éljük. A gyerekeinknek viszont már most el kell mondjuk, mi várható, milyen kihívások elé néznek. Mivel egy kivétellel semmi sem állandó: ez pedig maga a változás.

Felhasznált források, felhasznált irodalom

KÖNYVEK:

Museen, Migration und kulturelle Vielfalt Handreichungen für die Museumsarbeit (2015, Berlin).
Prof. Dr. Eckart Köhne, Präsident des Deutschen Museumsbundes e. V.
Anthony Giddens: Elszabadult világ (1999., javított magyar kiadás: 2005., Napvilág Kiadó)

EGYETEMI SZAKDOLGOZATOK:

Locskai Erzsébet: A menekültkérdéssel kapcsolatos hírek változása a nyomtatott sajtóban (Szegedi Tudományegyetem 2016.)

PERIODIKUMOK CIKKEI:

https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2024/01/20240108_HORIZONT_2024_1_sayfo_omar_et_al_novekvo_nyomas_alatt_migracios_prognozis_2024_re.pdf (Letöltés időpontja 2024.04.21.)

INTERNETES FORRÁSOK:

<https://migraciokutato.hu/glossary/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11.)
<https://hirado.hu/extra/kultura/cikk/2023/02/07/valoban-lejart-a-muzeumok-kora> (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)
https://www.metmuseum.org/toah/hd/jomo/hd_jomo.html (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)
<https://ludovikacollegium.hu/2023/07/20/az-arab-tavaszi-roviden-i/> (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)
<https://www.pewresearch.org/religion/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/> (Letöltés időpontja: 2024.09.04.)
www.borsonline.hu/aktualis/2024/08/bakondi-gyorgy-9-eve-kuzdunk-a-migracio-ellenorzeseert¹
(Letöltés időpontja: 2024.09.04.)
<https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf> (Letöltés időpontja 2024.04.21.)
<https://domid.org/ueber-uns/geschichte/> (Letöltés időpontja: 2024.04.20.)
Amy McKernan (2020): ‘A little more courageous’: cultural recognition and histories of migration and diversity at the Immigration Museum, Melbourne, *Museum Management and Curatorship*.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09647775.2019.1707706> (Letöltés időpontja: 2024.04.20)
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://tasz.hu/cikkek/integracio-es-parhuzamos-tarsadalmak/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://migraciokutato.hu/glossary/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11.)

[https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-
adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf](https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-
adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf) (Letöltés időpontja:
2024.04.21.) - 3 diagramm

INTERNETES HIVATKOZÁSOK:

<https://www.milev.hu/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://kunymuzeum.hu/nemet-nemzetisegi-muzeum/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://www.neprajz.hu/hirek/2023/erdos-kamill-ciganykutato-fenykepei-nyomaban.html> (Letöltés
időpontja: 2024.04.11)

<https://hoppmuseum.hu/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://kosztamuzeum.hu/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://kormany.hu/hirek/magyarország-biztonsági-kerdeskent-tekint-a-migracióra> (Letöltés időpontja:
2024.04.11)

<https://virtuelles-migrationsmuseum.org/ueber-das-projekt/> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

<https://vimeo.com/325609813?from=outro-embed> (Letöltés időpontja: 2024.04.11)

[https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-
Integration/Tabellen/migrationshintergrund-staatsangehoerigkeit-staaten.html](https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-
Integration/Tabellen/migrationshintergrund-staatsangehoerigkeit-staaten.html) (Letöltés időpontja:
2024.04.11)

EGYÉB:

Magyarország Alaptörvénye